

Sosyal Yardımlarda Neredeydik, Nereye Geldik!

İçeriği Yazan: [sedatergenc](#) [1] Zaman: Cum, 16/11/2012 - 10:07

Yazar: Sedat ERGENÇ

Yazının Yazıldığı Tarih: 12.03.2012

Konu sosyal yardımlar/sosyal harcamalar olunca, meselenin daha iyi anlaşılabilmesi

için evvela birkaç kavramsal açıklamaya gerek duyulmaktadır:

- Sosyal politika,
- Sosyal koruma,
- Sosyal güvenlik,
- Sosyal düzenleme,
- Sosyal içerme/içerimle,
- Sosyal yardımlar....

Böylece sosyal harcaman?n ne oldu?u daha iyi anla??lacak ve nihayet, sosyal bütçeden

ne anlamam?z gerekti?i ortaya konulacakt?r.

1. Sosyal Harcama

Sosyal harcama kavramı akademik literatürde ve günlük yaşamda sıklıkla kullanılan bir

kavram olmasına karşın, üzerinde mutabık kalınamayan genel kabul görmüş bir tanım

bulunmamaktadır.

Gerek sosyal harcama kavramına bakıı açıısından gerekse ülkeden ülkeye ya da

toplumdan topluma kaynaklanan farklılıklar açıısından, sosyal harcamanın tanımının

yapılmasında güçlüklerle karşılaşmaktadı. Örneğin eğitim harcamaları kimi

çevrelerce ve uluslar arası göstergelerde bir sosyal harcama olarak kabul edilirken,

kiminde ise sosyal harcama düzeyinde tutulmuştur. Ya da sokakların aydınlatılması gibi

bir hizmet, henüz altyapı sistemi yerleşmemiş ve bu alanda sorunlar yaşayan bir ülke

için bir sosyal harcama olarak düşünülürken, bu tür altyapı sistemlerinde hiçbir sorun

yaşamayan ve bahsi geçen alanlarda en az bir şekilde kaynak dağılımının olduğu

ülkelerde sosyal harcaman?n d???nda b?rak?lmaktad?r. (Şeker, Bütçe ?zleme Raporu,

2011:17)

Öncelikle harcama eksenindeki kavramlar?n üzerinde dural?m. Kökeni Latince olan

“sosyal” kelimesi; sözlükte, bir bireyle topluluğun diğer üyeleri arasındaki ilişkileri

ilgilendiren her şey olarak tanımlanmaktadır.

1.1.Sosyal politika ise toplumsal risklerin kamusal idaresi olarak tanımlanmaktadır. (Gøsta Esping-Andersen, 2006: 39)

1.2.Sosyal koruma; bireylerin karşılaşılabilecekleri risklere karşı güvence sağlayan sosyal yardım ve teşvikleri de içeren sosyal güvenlik kurumlarının, iş güvencesi, sağlık ve eğitim haklarının yaşama geçirilmesiyle ilgili tüm önlemlerin kapsandığı süreç olarak tanımlanmaktadır. AB'nin, sosyal koruma ve sosyal içerme araçları olarak aşağıdaki politika alanlarını sıraladığı gözlenmektedir (Gökbayrak, 2005):

- ??gücü piyasas?na kat?l?m

- Sosyal koruma sistemlerinin modernle?tirilmesi

- E?itimdeki dezavantajlar

- Çocuk yoksullu?u

- Bar?nma ko?ullar?

- Uzun dönemli sa?l?k bak?m hizmetleri, sosyal hizmetler ve ula??m hizmetlerine eri?im

- Engelli, etnik azınlık ve göçmenlerin topluma olan entegrasyonu ve ayrımcılık ile

savaşılması?

Sosyal koruma kavramının sosyal güvenlik kavramıyla karıştırılmaması?

gerekmektedir. Sosyal koruma, sosyal riskleri azaltmaya yönelik tüm faaliyetleri

kapsamaktadır. Oysa;

1.3.Sosyal güvenlik toplumun geniş bir kesiminin katkılarıyla sosyal risklerden belli ölçüde korunmasını içermektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen sosyal risklerin giderilmesinde sosyal güvenliğin yeterli olmadığı, sosyal korumaya da büyük ihtiyaç duyulduğu gözlenmektedir. (Şeker, Bütçe İzleme Raporu, 2011:18)

1.4.Sosyal dışlanma; sivil, politik, ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma ya da edilme durum olarak tanımlanmakta; bireyin sosyal bütünleşmesini sağlayan sistemlerden yoksun olmasıyla açıklanmaktadır. (Walker, 1997: 8)

Sosyal dışlanma; yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik, olumsuz farkl  k,

ayr  mc  k gibi temel sosyal politika konularını kapsaması ve bunlarla ilişkili olması

itibariyle ekonomik, sosyal, siyasal tartışmaların ve kamu müdahalelerinin en önemli

kavram? haline gelmi?tir.

Yoksulluk, işsizlik, sosyal koruma, eşitsizlik, ayrımcılık gibi temel sosyal politikalar?

kapsayan sosyal d?lanma; toplumdaki dezavantajlı kesimleri içermektedir. Bu kesimler

yetersiz kaynaklara sahip olmalarından dolayı? asgari yaşam standartları?nın d???nda

kalmaktadır. Bu bağlamda;

- ??sizler,

- E?itimsizler ya da az e?itlimliler,

- Engelliler,

- Madde ba??ml?lar?,

- Evsizler,

- Yaşlılar,

- Kadınlar,

- Çocuklar

- Yoksul bireyler,

- Kronik hasta ve sakat olan bireyler,

- Dul ve yetimler,

- Göç edenler,

- Altyapı hizmeti elde edemeyenler,

- Tek ebeveynli ve kad?n hanehalk? reisleri, sosyal d??lanma kapsam?nda

de?erlendirilebilir.

1.5.Sosyal i?erme/i?erilme; yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan kesimlerin, ekonomik, sosyal ve k?lt?rel yaşama katılımını sağlayan, en azından asgari yaşam standartlarının kazanılması i?in gerekli kaynakları elde ederek, garanti altına alan bir s?re?tir. Sosyal i?erme/i?erilme ile bireyler yaşamlarını etkileyen konulara ilişkin aktif olarak kararlar oluşturma ve izleme imkânı bulmakta ve temel hak ve özg?rl?klerine kavuşabilmektedir. (Council of The European Union, 2004: 8)

1.6.Sosyal yardım; toplumdaki yoksunlaşma olgusunun önlenmesi, giderilmesine ya da geciktirilmesine yönelik bir hizmet alanı olup; en geniş kapsamıyla, toplumdaki yerel standartlar göz önünde bulundurulduğunda asgari düzeyde, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin elinde olmayan nedenlerden dolayı geçimini sağlayamayan kişilere, resmi ya da gönüllü kurum ve kuruluşlar tarafından kanuni yetkiye dayanarak geçimini idame ettirmeleri için ayni ya da nakdi sosyal gelir sağlanan bir sosyal koruma alanı olarak tanımlanabilir. (Çengelci,1993) Sosyal yardım, sosyal koruma sisteminin bir parçası olarak kabul edilmekle beraber, yeterli gelire sahip olmayan kişiler için, en son noktada sağlanan maddi destek olarak kabul edilmektedir. (OECD, 2007)

Sosyal harcamalar eksenindeki kavramsal aç?klamalar?n ard?ndan, hangi harcamalar?n

sosyal harcama olarak kabul edildi?ine dair uygulamalara bakmak gereklidir. Bu

ba?lamda uluslararası alanda yap?lan çal??malarda sosyal harcamalara ili?kin istatistikî

bilgiler en genel kapsam?yla 3 bilgi sisteminde derlenmektedir:

- ESSPROS (European System of Integrated Social Protection Statistics-EUROSTAT)

(Avrupa Birle?tirilmi? Sosyal Koruma ?statistikleri Sistemi)

- SOCX (Social Expenditure Database-OECD)(Sosyal Harcamalar Veri Taban?)
- SPERS (Social Protection Expenditure and Performance Reviews) ILO (Uluslararası

?? Örgütü Metodolojisi)

2. Sosyal Bütçe, Sosyal Yardım Bütçesi

Günümüzde klasik devlet bütçesinin yan?nda yeni bütçe türleri geli?mektedir. Bu

anlamda sosyal bütçe, sosyal transferlerde oldu?u gibi, sosyal yasalarla gerek devlet,

gerek sivil toplum kuruluşları, gerekse özel kuruluşlarca yapılan çeşitli sosyal

yardımların tutarları hakkında parlamenterlere bilgi verir. Fransa'da sosyal bütçeler,

olağan bütçe kanununun sonuna eklenirken, Türkiye'de ayrıca bir sosyal bütçe yoktur.

2.1.Sosyal bütçe; bütçedeki eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarının; eşitlik, gelir dağılımı, yoksulluk, istihdam ve sosyal içerme kriterlerinin gözetilerek düzenlenmesini ve bu düzenlemeyle toplumdaki dezavantajlı kesimlerin (kadınlar, çocuklar, gençler, işsizler, yaşlılar ve engelliler gibi) olumlu yönde etkilenmesini amaçlar.

Sosyal bütçe sadece sosyal hizmet alan?nda çal??an kamu kurumlar?n?n bütçelerinin

art?r?lmas? anlam?n? ta??mamaktadır. Sosyal bütçenin ihtiyaç analizleri sonucunda

hazırlanması ve uzun dönemde sosyal hizmetleri hedeflemesi gerekmektedir. Bu

noktada özellikle istihdam artırıcı tedbirlerin bütçe içinde yeterince yer almaması

bütçenin sosyal bütçe olma özelliğinin önündeki en önemli engeldir. Öte yandan geçici

tedbirlere dayanan sosyal harcamaların uzun dönemde sosyal içermeyi

gerçekleştiremeyeceği kesindir. (Şeker, Bütçe İzleme Raporu, 2011:19)

DPT'nin verilerine göre kamu kesiminin yapmış olduğu sosyal harcamaların GSYH'ye

oran?, 2002 yılında %13.54 iken, bu oran yıllar itibariyle artışı ivmesi göstererek 2009

2010 yılında %17.24'e yükselmiştir. Sosyal harcamaların GSYH'ye oranı 2010 yılı için

%16.68 olarak tahmin edilirken, 2011 yılında %17.28 oranı hedeflenmektedir. Eğitim,

sa?lık ve sosyal koruma ba?lıkları alt?nda s?n?fland?ran kamu kesiminin sosyal

harcamaları aras?ndaki da?ı?ım incelendi?inde ise, sosyal koruma ba?lı??? alt?ndaki

harcamaların di?er harcamalara g?re b?t?çeden daha fazla pay ald??? g?zlenmektedir.

(DPT, 2011)

Türkiye’de son yıllarda sosyal harcamaların nasıl ölçülebileceğine yönelik yöntem ve

hesaplama teknikleri geliştirmeye çalışılan birkaç çalışmadan bahsedilebilir. Böylece

Üniversitesi Sosyal Politika Forumu bünyesinde hazırlanan ve 2007 yıl Nisan ayında

yayınlanan “Türkiye’nin Kamu Sosyal Koruma Harcamaları’nın Karşılaştırmalı Bir

Analizi” raporunda, sosyal koruma harcamalarına ilişkin hem uluslararası

kar??la?t?rmalara yer verilmi? hem de T?rkiye'nin sosyal koruma harcamalar?

2001-2004 y?llar? i?in derlenerek hesaplanm??t?r. (Bu?ra ve Adar, 2007)

Bu konudaki bir di?er ?al??ma ise Bilgi ?niversitesi STK ?al??malar? b?nyesinde

hazırlanan Bütçe İzleme Dizisi kapsamında “Sosyal Koruma Harcamaları” İzleme

Kılavuzu 2009-2010-2011” örnek gösterilebilir. (Yentürk, 2009) STK’ların katılımla

gerçekleştirilen eğitim toplantılarında Bütçe izlemeleri yapıldı ve bu yıl çocuk ve

gençlik harcamaları'nın da izlendiği gözlenmektedir.

Bu konuda hesaplama tekniğinin geliştirilmesine yönelik olmayan daha çok teorik

düzeyde tartışmaların yer aldığı bir başka kaynak ise TESEV İYİ Yöneti?im Program?

yayınlarından “Türkiye’de Sosyal Bütçe – Nasıl Yapılıyor? Nasıl İzlenir?” kitabıdır.

(Erdođu ve Yenigün, 2008)

2.2.Sosyal Yardım Bütçesi ise bugün itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağılı olan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, SHÇEK, Aile Araştırma Başkanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın bütçeleri ile Mili Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler için ödediğı Burs ve tüm Özel Eğitim bütçesi; SGK’nun Yaşlı ve Özürlü Aylığı ile Tazminat Niteliğı Taşıyan Ödemelere ilişkin bütçesi; Vakıflar Genel Müdürlüğünün yetim ve özürlüler için Muhtaç Aylığı, İmaret Hizmetleri, Vakıf Gureba Hastanesinin Fakir Hasta Tedavileri, ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler için ayırdığı Burs bütçesi; Sağlık Bakanlığının Yeşil Kart Uygulamasına ayırdığı bütçe; Belediyelerin sosyal yardımlara ayırdığı bütçe, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu ve TTK’nın kömür yardımı olarak ayırdığı bütçe toplamından oluşmaktadır.

Sosyal Bütçe kavramı tüm sosyal harcamalara ilişkin nispeten üst kavramken, Sosyal

Yardımlar Bütçesi ise sadece sosyal yardımlara ilişkin alt kavramdır.

3. Sosyal Harcama Türleri ve Bütçe Karşılıkları

Sosyal harcamalar?n bütçedeki kar??l?klar?na geçmeden önce, sosyal harcamalar?n

i?levlerine de?inmek gereklidir. Sosyal harcamalar?n i?levleri; sosyal gereksinimleri

karşılama ve sosyal sorunlara çözüm getirme çerçevesinde şekillenmektedir (Erdoğan

ve Yenigün, 2008: 21)

3.1.Sosyal Gereksinimleri Karşılama: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 22 - 27. maddeleri, insanların bir toplum içinde yaşamaktan kaynaklanan haklarına ilişkindir. Bu maddelerde, yaşam, özgürlük, eşitlik, çalışma, dinlenme, eğlenme, sağlıklı yaşama, eğitim görme, sosyal güvence gibi haklar temel haklar olarak sıralanmaktadır. (1948-İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Sosyal Gereksinimler)

3.2.Sosyal Sorunlara Çözüm Getirme: Sosyal sorunlar, yoksulluk ve sosyal dışlanma; yaygın eğitim; hastalık, yaşlılık, işsizlik gibi durumlarda bireyi desteklemeye yönelik sosyal güvenlik önlemleri ve çalışma yaşamının düzenlenmesi olarak gruplandırılmaktadır. Bu sorunları çözmeye yönelik, yoksulluğu ve işsizliği azaltma; gelir dağılımını iyileştirme; ayrımcılıkları ortadan kaldırma ve dezavantajlı kesimleri koruma politikaları uygulanmaktadır. (Buğra ve Keyder, 2006:9)

Sosyal gereksinimleri karşılama ve sosyal sorunlara çözüm getirme i?levlerinin yan?

s?ra, sosyal geli?meyi ve iyile?meyi sa?lama da sosyal harcamalar?n i?levleri aras?nda

say?labilir.

Türkiye’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile bağlantı olarak

2003 yılından beri uygulanan Analitik Bütçe Sınıflandırmasında; kurumsal,

fonksiyonel, ekonomik ve finansman tipi sınıflandırma olmak üzere dört ana grup

s?n?fland?rma söz konusudur.

3.3.Sınıflandırmalar:

-Kurumsal Sınıflandırma: Kurumsal sınıflandırma, siyasi ve idari sorumluluğun belirlenmesini ve performans sorumlularının tespitini hedeflemektedir. Harcamayı yapan yönetim birimlerini esas almaktadır. Dört düzeyli ve sekiz haneli bir kodlama benimsenmiştir. Birinci düzey, bakanlıkları ve benzer kurumları; ikinci düzey, birinci düzeyde tanımlanan, müsteşarlar gibi, yöneticilere karşı doğrudan sorumlu birimleri; üçüncü düzey kodlar, ana hizmet birimleri gibi ikinci düzeye bağlı birimleri; dördüncü düzey ise, politikaları uygulayan birimleri tanımlamaktadır.

-Fonksiyonel Sınıflandırma: Politik organlarca belirlenen kamu harcamalarını kapsayan ve harcamalarla ulaşılmak istenen belirli hedeflerin ve hizmetlerin anlamlı biçimde birleştirildiği bir sınıflandırmadır. Devlet faaliyetlerini 10 ana fonksiyona ayırmaktadır. Bunlar; genel hizmetler, savunma hizmetleri, kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri, ekonomik işler ve hizmetler, çevre koruma hizmetleri, iskân ve toplum refahı hizmetleri, sağlık hizmetleri, dinlenme, kültür ve din hizmetleri, eğitim hizmetleri ve sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleridir. Ana fonksiyonlar (I.Düzye), ikinci düzeyde programlara bölünmektedir. Üçüncü düzey kodlar ise nihai hizmetleri göstermektedir. Dördüncü düzey açılmış ancak olası ihtiyaçlar için boş bırakılmıştır.

-Ekonomik Sınıflandırma: Ekonomik sınıflandırma devlet faaliyetlerinin, milli ekonomi üzerindeki etkilerine göre gruplanmasıyla oluşturulmuştur. Devlet faaliyetlerinin, milli gelir ve piyasa ekonomisi üzerindeki etkilerinin ölçülmesini amaçlar. Altı haneli ve dört düzeyli kod grubundan oluşur. Birinci düzeyde personel giderleri, sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri, mal ve hizmet alım

giderleri, faiz giderleri, cari transferler, sermaye giderleri, sermaye transferleri, borç verme, yedek ödenekler sınıflaması yapılmaktadır.

-Finansman Tipi Sınıflandırma: Genel devlet tanımına giren bütün kurumları kavrayabilmek için ihtiyaç duyulmuştur. Harcamanın hangi kaynakla finanse edildiğini gösterir. Tek haneli koddan oluşup; genel bütçe, katma bütçe, sosyal güvenlik kurumları, özerk kuruluşlar, döner sermayeler, özel ödenekler, dış proje kredileri, bütçe dışı fonlar şeklinde sınıflama yapılmaktadır. (BUMKO)

4. GSYİH içindeki Sosyal Yardım Bütçesinin Payı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası devletimizi sosyal devlet olarak tanımlamaktadır.

Sosyal devletin tezahüründe ise sosyal harcamalar ve sosyal yardım harcamaları bir

gösterge olarak kabul edilmelidir. **Ülkenin gayri safi yurtiçi hâsılası içindeki sosyal yardımların payı, o ülkenin ihtiyaç sahibi kişi ve guruplara bakışının/yardıminin bir aynasıdır.**

Ülke	Kamu sosyal harcamalar?n?n GSY?H'ye oran?	Sosyal Yard?m Bütçesinin GSY?H'ya oran?
Britanya	22,1 22.1	11,811.8
Hollanda	20,3 20.3	5,2
OECD ülkelerinde durum ?öyledir:		
?sviçre	26,4	2,4 2.4
?sveç	31,3 31.3	2,2 2.2
Norveç	24,8	2,6
Fransa	26,324,8	2.12,1 2,6
Norveç		
AlmanyaAl manya	25,2 25.2	4.24,2 4,2
Danimarka	27,6 27.6	3,6 3.6
Kanada	16,8 16.8	11,2 11.2
Belçika	27,2 27.2	2,5 2.5

Ortalama 24.8 4.7

Tablo1: 2001 yılı OECD Ülkeleri GSYİH, sosyal bütçe, sosyal yardım bütçesi

Kaynak:e : OECD Social Expenditure Database, and OECD, Economic Survey of ChinaOECD Sosyal Harcamalar Veritabanı

Ülkemizde ise durum şöyledir:

Ülke	GSYİH (Milyon TL)			GSYİH / Kamu Sosyal harcamalar %		GSYİH / Sos. Yardım Bütçesi %	
Yıl	2002	2006	2010	2006	2010	2006	2010
Türkiye	350.476	758.390	1.103.750	1122.1	13.37	0.911.8	1.38

Tablo2: Türkiye GSYİH, Sosyal Bütçe, Sosyal Yardım Bütçesi

Kaynak: Sosyal Kamu Harcamaları Alanında Yapılan Kamu Harcamaları (Bilgi Üniv.Prof.Yentürk)

BUMKO-Temel Ekonomik Büyüklükler

Sosyal yardım bütçemizi OECD ülkeleri ile kıyasladığımızda durumun pek de iç açici?

olmadığını görülecektir. OECD ülkelerinde sosyal yardım bütçesinin GSYİH'ya oran?

(ortalama) 4.7 iken, son 10 y?lda 3 kat artmas?na ra?men bizdeki son durum1.38'dir.

OECD ?lkelerinde toplam kamu sosyal harcamalar?n?n GSY?H'ya oran? (ortalama)

24.8. iken, ?lkemizdeki son durum 13.37'dir. Toplam kamu sosyal harcamalar? ile

[illegible]

2002	1.376.069	277.574.057	0,5
------	-----------	-------------	-----

2003	2.064.512	359.762.926	0,57
------	-----------	-------------	------

2004	3.491.883	559.033.026	0,62
2005	4.551.725	648.931.712	0,7

2006	6.956.077	758.390.785	0,92		
2007	9.606.721	843.178.421	1,14		

2008	11.204.458	950.534.251	1,18		
2009	14.612.243	952.634.796	1,53		

Kaynak: ASPB

2002 – 2011 yılları arasında ülkemiz GSYİH'si 277.574.057-TL den

1.098.807.079-TL ye ulaşarak 9 yılda % 74.73 oranında artarken, Türkiye Cumhuriyeti

bütçesi içindeki sosyal yardımlara ayrılan pay da aynı dönemde 1.376.069-TL.den

15.162.080-TL.ye yükselerek, % 90.92 oranında artmıştır.

Diğer taraftan GSYİH bu dönemde 3.9 kat artarken, GSYİH içindeki toplam sosyal

yardım bütçesinin payı ise 0,5'den 1,38'e çıkarak, yaklaşık 3 kat artmıştır.

Bu rakamlar bize, ***sosyal yardım harcamalarımızın büyümemizin üstünde bir oranda artış kaydettiğini göstermektedir.***

Her ne kadar 2010 yılında 2009'a oranla sosyal yardımlara ayrılan pay nisbeten

dü?mü?se de bu oranlar bize **ülke büyümesi sonucu oluşan değer paylaşımında, diğer alanlara oranla sosyal yardımlara daha fazla pay ayrıldığını, diğer bir deyişle fakir-fukaraya ayrılan bütçenin diğer alanlara oranla daha fazla arttığını** göstermektedir.

5. Sosyal Destek ve Yardımlar

Ülkemizde sosyal destek ve yardımlar muhtelif devlet kurumlarıncaya yapılagelmiştir. 633

Sayı? KHK. ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıoluşturulmadan evvel sosyal

yardımlar ve destekler;

-Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYD.GM),

-Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK),

-Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK),

-Vakıflar Genel Müdürlüğü,

-Sağlık Bakanlııı,

-Mili Eğitim Bakanlııı,

-Kömür ??letmeleri

-Belediyeler eliyle yürütölmekteydi.

SGK Ya?l? ve Özürlü Ayl??? ile Tazminat Niteli?i Ta??yan Ödemeler; SHÇEK Özürlü

Evde Bakım, Özel Kuruluşta Bakım, ayni-nakdi yardım, Yaşlılara yönelik yardımlar,

Kurum Bakım, Toplum-Aile-Kadına yönelik harcamalar; Vakıflar Genel Müd yetim ve

özürlüler için Muhtaç Aylık, İmaret Hizmetleri, Vakıf Gureba Hasta-Fakir Hasta

Tedavileri, ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler için Burs; Sa?.. Bak Ye?il Kart

Uygulamas?; Milli E?itim Bakanl??? ilk ve ortaöğretimdeki muhtaç öğrenciler için Burs,

Özel E?itim ad? alt?nda ayn? hedef kitleye farklı kanallardan ve ço?u kez birbirinden

habersiz olarak yardım ve destek faaliyetinde bulunmuşlardır. Yukarıdaki kurum ve

kuruluşlara belediyeleri, kömür üretimi yapan KİT'leri, üniversite öğrencilerine yapılan

karşılıksız hibeleri de dahil etmek gerekir.

5.1. SYD.GM: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün son 9 yıllık harcamaları incelendiğinde 2002 yılında 892.195-TL bütçe ile SYD'nin toplam sosyal yardımlar içindeki payı %64.83 iken, 2010 yılında 2.032.537-TL ile %13'e gerilemiştir. Bu 5 katlık nisbî gerilemenin sebebi şu şekilde değerlendirilmektedir: 80'li yıllarda mülki idarenin güçlendirilmesi ve sosyal yardımların süratle doğrudan halka ulaştırılabilmesi amacıyla en ücra ilçelere kadar kurulan ve örgütlenen sosyal yardım vakıfları, devletin sosyal yardımlara ayırdığı bütçeyi doğrudan halka aktardığı en belli başlı organ olarak görülmektedir. Bu uygulama başladığında bu vakıflar aracılığı ile çok önemli hizmetler verilmiştir. Ancak özellikle 2000'li yıllarda sosyal yardımların SYD.Gen.Md. aracılığıyla yapılması keyfiyetinden ağırlıklı olarak uzaklaşmıştır. **Sosyal yardımlar yeni modellerle, farklı kurum kuruluşlar aracılığıyla dağıtılmasına ağırlık verilmiştir. Bu durum son 9 yıldaki çok önemli nisbî düşüşün sebebi** olarak değerlendirilmektedir.

5.2. SGK: SGK'nın son 9 yılda, 2022 Sayılı Yasa gereğince ödenen Yaşlı ve Özürlü Aylıkları ile Tazminat Niteliği Taşıyan sosyal yardım ödemeleri incelendiğinde SGK'nın 2002 yılındaki sosyal yardım bütçesi 311.623-TL ile toplam sosyal yardımlar içindeki payı %22.64 iken, 2010 yılında 3.047.228-TL ile %21 olması toplam sosyal yardımlar içindeki hissesini muhafaza ettiğini göstermektedir. Son 9 yılda ülkenin sosyal yardım bütçesi 11 kat artarken, SGK bütçesinden sosyal yardımlara ayırdığı pay 9.8 kat artmıştır.

Bu durum, **SGK'nın sosyal yardımlara ayırdığı bütçenin ülkenin sosyal yardım bütçesindeki artış oranını yakalayamadığını** göstermektedir.

5.3.SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Özürlü Evde Bakım, Özel Kurulusta Bakım, ayni-nakdi yardım, Yaşlılara yönelik yardımlar, Kurum Bakımı, Toplum-Aile-Kadına yönelik harcamalardan oluşan bütçesinin, 2002 Yılında 5.233-TL ile toplam sosyal yardımlar içindeki payı %0.46 iken, 9 yıl sonra (2010 Yılında) 2.541.541-TL ile **SHÇEK'in toplam sosyal yardımlar içindeki payı 36 kat artarak %16.76 ya yükselmiştir.**

SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün bütçesindeki önemli nisbî artışı'n sebebi 2005 yılı'ndan

sonra uygulanan ve 300.000 üzerindeki özürli için ödenen “**özürli evde bakım**” harcamalarıdır.

5.4. Sağlık Bakanlığı: Tamamı yeşil kart uygulamalarından oluşan Sağlık Bakanlığının sosyal yardımlar içindeki payı 2004-2009 yılları arasında çok hızlı bir yükseliş gösterirken, 2009 yılından sonra, özellikle bu alanda yürütülen bilgi teknolojileri denetimi (BT) sonucunda yeşil kart uygulamaları ve buna bağlı ödemelerde nisbi bir düşüş olduğu görülmektedir.

Son 8 yıl?k dönemde, sosyal yardım bütçesi 7.34 kat artarken, aynı dönemde ye?il

Y?il	Ki?i Ba?? GSY?H (\$)
2002	8,224.34
2003	8,705.24
2004	9,844.43
2005	11,005.80
2006	12,106.67
2007	12,900.76
2008	13,123.88
2009	12,465.94
2010	13,463.66

kalı?lı olarak, sosyal yardım bütçesi ile ye?il bütçe arasında paralel bir artı?la 7.63 oran?nda artmı?tır.

2011	14,076.93
Tablo4: Türkiye Kişi Başı GSYİH	
Kaynak: IMF	

5.6. Son 9 Yıllık Göstergeler: Son 9 yıllık süreçte sosyal yardımların devlet eliyle dağıtımında önemli farklılıklar baş göstermiş, algılamalarda ve uygulamalarda önemli değişiklikler görülmüştür:

TC.Bütçesi içerisindeki sosyal yardımlara ayrılan pay son 9 yılda 11 kat artmıştır.

Bunun yanı sıra bütçe içindeki sosyal yardımlara ayrılan payın GSYİH'ya oranı da 3

kata yaklaşık bir artış göstermiştir.

Diğer taraftan aynı dönemde Türkiye'nin kişi başına düşen GSYİH'sı %71 (1.7 kat)

oran?nda art?? göstermi?tir.

- Ülkenin zenginli?i 2 kat?n alt?nda bir art?? kaydederken, ülke kaynaklar?ndan yard?ma muhtaç vatanda?lara ayr?lan pay, asimetrik/orans?z bir biçimde 11 kat artm??t?r.
- Hükümet, kaynaklar? aktard??? musluklardan sosyal yard?ma/muhtaçlara ayr?lan payı?u anormal yüksek bir debi ile açm??t?r.
- Bu dönemde, di?er kamu harcamalar?na nisbeten sosyal yard?mlara ortalama 3 kat fazla pay ayr?larak, yard?ma muhtaç vatanda?lara 3 kat fazla önem verildi?i gösterilmi?tir.

Y?l?	Sosyal Yard?m Bütçesi	GSY?H ya Oran?	
2002	1.376.069	0,5	
2003	2.064.512	0,57	
2004	3.491.883	0,62	
2005	4.551.725	0,7	
2006	6.956.077	0,92	
2007	9.606.721	1,14	
2008	11.204.458	1,18	
2009	14.612.243	1,53	

2010	15.162.080	1,38		
Art?? Oran?	11 kat			

Tablo5: Sosyal yardım bütçesinin ve sosyal yardımlara ilişkin kurumsal harcamalar

Kaynak: ASPB

SYD Gn. Md.**S G K**

Sos.Yrd**Sos.Yrd****Yılı Bütçesi içindeki Payı Bütçesi içindeki Payı**

2002 892.195 64.83 311.623 22.64

2003 651.990 31.58 737.092 35.70

2004 1.347.847 38.59 788.825 22. 59

2005 1.304.664 28.66 1.003.882 22.05.

2006 1.389.548 19.97 1.284.823 18.47

2007 1.413.757 14.71 1.758.304 18.3.

2008 1.797.080 16 2.018.629 18.01.

2009 2.379.375 16.28 2.366.527 16.19

2010 2.032.537 13.40 3.047.228 20.09.

Artış Oranı **2.27 kat** **9.7 kat**

Tablo5: Sosyal yardım bütçesinin ve sosyal yardımlara ilişkin kurumsal harcamalar

Kaynak:ASPB

SHÇEK**Sağlık Bakanlığı****Sos.Yrd****Sos.Yrd**

Yılı Bütçesi içindeki Payı Bütçesi içindeki Payı

2002 5.233 0.46 160.000 11.62.

2003	9.910	0.48	1.809.000	39.74
-------------	-------	------	-----------	-------

2004	11.484	0.32	1.062.000	30.41
-------------	--------	------	-----------	-------

2005	15.981	0.35	1.809.000	39.74
-------------	--------	------	-----------	-------

2006	406.886	5.84.	2.910.000	38.95
-------------	---------	-------	-----------	-------

2007 582.530 6.06. 3.913.000 40.73

2008 1.018.17 9.08. 4.031.000 35.97

2009 1.746.701 11.95. 5.506.000 37.68

2010 2.541.541 16.76 4.951.215 32.65

Artış Oranı**485.6 kat****30.9 kat****Tablo5:** Sosyal yardım bütçesinin ve sosyal yardımlara ilişkin kurumsal harcamalar

Kaynak:ASPB

Devlet sosyal yardımlar? de?i?ik organlar? vas?tas?yla yerine ula?t?rm??t?r. Bu

kurumlar; Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYD.GM), Sosyal Güvenlik Kurumu

(SGK), Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK),

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kömür İşletmeleri

ve Belediyelerdir.

Son 9 yılda, sosyal yardımda bulunan kurumların sosyal yardıma ayrdıı bütçe

gelişimi incelendiğinde, genel bütçenin içerisindeki sosyal yardımlara ayrılan payın 11

kat artt??? görülmektedir. **Sosyal yardımlar 11 kat artarken; ilgili kurumların sosyal yardım bütçelerinin birbirlerine oranla asimetrik bir gelişme gösterdiği, SYD.GM'nün bütçesi 2.27 kat, SGK'nın sosyal yardım bütçesinin 9.7 kat, Sağlık Bakanlığının sosyal yardımlara ayırdığı payın 30.9 kat, SHÇEK'in bütçesinin 485.6 kat arttığı** görülmektedir.

2010 Yılı itibariyle sosyal yardımların: (büyükten-küçüğe)

1. %34'nü (4.951.215) Sağlık Bakanlığı eliyle,

2. %21'ni (3.047.228) Sosyal Güvenlik Kurumu eliyle,

3. %17'ni (2.541.541) SHÇEK eliyle,

4. %14'nü (2.032.537) SYD.GM eliyle,

5. %7'ni (1.095.044) Mili E?itim Bakanl??? eliyle

6. %4'nü (578.448) Vak?flar Genel Müdürlü?ü eliyle,

7. %3'nü (433.734) Belediyeler eliyle,

8. %0.26'nı (40.708) TTK ve TK? eliyle da??t?ld??? görülmektedir.

6. Tek Çatı Örgütlenmesi

03.06.2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 633 Sayılı KHK ile Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Son yıllardaki sosyo-ekonomik gelişmeler sosyal

yardımlar/destek alanlarında yeni bir organizasyon ihtiyacının ortaya çıkarmıştır.

Sosyal yardımların etkili ve verimli bir şekilde dağıtılması, sosyal yardımlarda ve sosyal

desteklerde adaletin sağlanması, toplumun yardıma muhtaç kesimini “hep yardımlar

bekleyen bir kesim” halinde tutmak yerine, katma de?er üretecek ?ekilde yard?ma

muhtaçlar?n ekonomik hayata kazand?r?lmas? ve sosyal politikalar?n geli?tirilmesi

amac?yla kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanl???, dezavantajl? guruplara yönelik

hizmet veren kurum ve kuruluşlar? bünyesinde yeniden örgütlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın hizmet birimleri şunlardır:

a) Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

b) Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

c) Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.

ç) Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

d) Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.

e) Denetim Hizmetleri Bakanlığı???

f) Strateji Geliştirme Bakanlığı???

g) ?ehit Yak?nlar? ve Gaziler Dairesi Ba?kanl???

?) Avrupa Birli?i ve D?? ?li?kiler Dairesi Ba?kanl???

h) E?itim ve Yay?n Dairesi Ba?kanl???

?) Hukuk Müşavirliği.

j) Personel Dairesi Başkanlığı.

i) Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı.

l) Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği.
m) Özel Kalem Müdürlüğü.

k) Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı.

Böylece; ayr? ayr? kurulu? kanunlar?yla kurulup birbirinden ayr?/ba??ms?z faaliyetini

yürütmekte olan kurumlardan;

- Aile Ara?tırma Kurumu Ba?kanl???: Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlü?ü,

- SHÇEK: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü aynı isimle,

- Özürlüler Dairesi Başkanlığı: Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü,

- SYD Genel Müdürlüğü: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

adıyla yeni kurulan Bakanlık'n ana hizmet birimleri olarak (sosyal yardım ve destekler

ile dezavantajlı guruplara yönelik kurumlar) tek çatı altında toplanmıtır.

SONUÇ

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulduğu tarihe kadar, sosyal yardım ve desteğin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında aracı olan kurum ve kuruluşların bütçe yapıları, mali durumları, dezavantajlı guruplara yönelik hizmet modelleri itibariyle, 9 yıl önceki rakamlarla 2010 yılı rakamları karşılaştırıldığında; SYD.GM ve SHÇEK dışındaki kurumların harcamalarında dikkat çekici bir fark görülmemekle birlikte, SYD.GM ve SHÇEK'in harcamalarında/bütçelerinde çok önemli değişiklikler olduğu görülmektedir.

TC Bütçesi içerisindeki sosyal yardımlara ayrılan payın dağıtımında, son 9 yılda SYD.Gn.Md.lüğünün payının 5 kat azalarak %64.83'ten %13.40'a gerilediği, SHÇEK'in payının ise 36 kat artarak %0.46'dan %16.76'ya yükseldiği görülmektedir. Bu durum; sosyal yardıma muhtaç kesime ulaşmada kullanılan kurumlarda/estrumanlarda/modellerde değişiklik eğilimini göstermektedir.

İlk uygulamaya başlanıldığı 1980'li yıllarda, sosyal yardımların ve desteklerin doğrudan ihtiyaç sahibi kesimlere transferinde çok ciddi ve etkili payı olduğu bilinen Sosyal Yardım Vakıflarının, kurulduğu gündeki etkin yapı ve uygulamalarını koruyamadığını rakamlar göstermektedir.

Son yıllardaki sosyo-ekonomik gelişmelerle birlikte yeni Bakanlık yapılanması, sosyal yardım ve desteğe yönelik araçların, kurumların ve buna bağlı olarak alışılmış örgütlenme modellerinin sorgulanması zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Sedat ERGENÇ

Aile Bakanlığı İç Denetçisi

Kamu Yönetimi Uzmanı

iletisim@politikadergisi.com [2]

TABLolar

Tablo1: 2001 yılı OECD Ülkeleri GSYİH, sosyal bütçe, sosyal yardım bütçesi

Tablo2: Türkiye GSYİH, Sosyal Bütçe, Sosyal Yardım Bütçesi

Tablo3: GSYİH ve Toplam sosyal yardımlar

Tablo4: Türkiye Kişi Başı GSYİH

Tablo5: Sosyal yardım bütçesinin ve sosyal yardımlara ilişkin kurumsal harcamalar

GRAFİKLER

Grafik1:Sosyal Yardımların GSYİH'ya oranı

Grafik2:Tüm Sosyal Yardım Bütçesinin gelişimi,

Grafik3:SYD.Gen.Md. bütçesinin gelişimi,

Grafik4:SGK sosyal yardım bütçesinin gelişimi,

Grafik5:SHÇEK bütçesinin gelişimi,

Grafik6:Sağlık Bakanlığı sosyal yardım bütçesinin gelişimi,

Grafik7:2002 Yılı Sosyal yardım dağıtımı yapan kurumlar

Grafik8:2010 Yılı Sosyal yardım dağıtımı yapan kurumlar.

Yorumlar

- [Eko-Politik](#) [3]
- [İç Siyasa](#) [4]

Kaynak URL (18/05/2024 - 12:27 tarihinde yazdırıldı):

<https://politikadergisi.com/okur-makale/sosyal-yardimlarda-neredeydik-nereye-geldik>

Bağlantılar:

- [1] <https://politikadergisi.com/pd-uye/sedatergenc>
[2] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>
[3] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/eko-politik>
[4] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>